

CONTEXT INTERNACIONAL : GLOBALITZACIÓ I POLÍTIQUES D'AJUSTAMENT ESTRUCTURAL

Nadia Naïr

Llicenciada en Ciències Econòmiques
per la Universitat de Montpellier
Conferència impartida a
l'Escola de formació en Mitjans Didàctics
el 13 de desembre de 2002

L'economia mundial ha conegut un dels canvis més profunds durant aquesta fi de segle, la globalització. Aquesta s'expressa a través de dues tendències: la transnacionalització i la internacionalització. L'aspecte fonamental de la globalització consisteix en la consolidació del model neoliberal a nivell mundial. Model que s'està ampliant als països desenvolupats. En els països del Tercer Món, són les institucions internacionals com el Fons Monetari Internacional i el Banc Mundial, les que han jugat un paper important en la difusió del model neoliberal, a través de les anomenades Polítiques d'Ajustament Estructural (PAE) aplicades a països afectats per la crisi del deute extern. Aquestes PAE impliquen greus conseqüències socials per l'aplicació d'aquests programes d'ajustament, especialment per a les capes menys afavorides de la societat i sobretot per a les dones (Naïr, 2001).

Les PAE que es varen impulsar des dels anys 80 en considerables països (essencialment en els països del Magrib, Àfrica subsahariana i Amèrica del Sud) varen tenir efectes negatius majors en la població, essencialment en les dones i en els nins. El model neoliberal implica cada vegada més desigualtats a nivell internacional. Anem a veure algunes dades :

- El 1960, el 20% de la població mundial que vivia en els països rics tenia uns ingressos 30 vegades superiors al 20% de la

població que vivia en els països més pobres.

- El 1995, aquesta diferència era 82 vegades superior.

- Aconseguir la satisfacció universal de les necessitats nutricionals i sanitàries costaria 13 miliards de dòlars, més o manco el que els habitants d'Estats Units i de la Unió Europea gasten, en un any, en perfums...

- Les transnacionals, tendència essencial del procés de la globalització, absorbeixen el 25% del PIB mundial, i tot just donen

treball a menys de l'1% de la població activa en els països del Sud.

- Les dones representen el 67% dels analfabets; elles compleixen gairebé el 70% de les hores de treball, sols reben el 10% dels ingressos i sols disposen de l'1% de la propietat. (*Le Monde diplomatique*, Octubre et Novembre 1998).

Existeix un estret vincle entre la globalització de l'economia, la polarització de les desigualtats i l'avanç dels fenòmens d'exclusió social, principals generadors de les massives migracions. Però una de les contradiccions més palpables de la globalització és la restricció a la lliure circulació de persones, mentre hi ha llibertat de circulació per a mercaderies i doblers. En aquesta contradicció s'expressa la lògica mercantil, de manera tangible, i és que la humanitat està al servei de la producció de béns i del lucre, i no al contrari.

Les enormes diferències de desenvolupament a nivell mundial crea les condicions per a la immigració. Segons el Fons de Població de les Nacions Unides (FNUAP), més de 100 milions de persones es desplacen dels seus llocs d'origen cada any per poder sobreviure. D'aquestes, uns 15 milions s'han refugiat a Europa i el procés no ha fet més que començar, mentre es mantenguin les causes que provoquen aquests moviments: sistema econòmic depredador, sistemes polítics injusts, dictadures, neteja i exterminis ètnics...

El fenomen migratori no és nou. És vell com la humanitat.

Entre 1850 i 1913, hi va haver importants transvasaments de capital i fluxos migratoris entre el Nord d'Europa i Amèrica del Nord i del Sud, així com Austràlia i Nova Zelanda. En l'època de reconstrucció, la mà d'obra barata d'immigrants va contribuir eficaçment a un creixement econòmic sense precedents. S'oblida que l'Europa del Sud ha estat un món generador de migracions dintre i fora de la conca mediterrània. Itàlia va produir 25 milions d'emigrants entre 1860 i 1970; Espanya, 7 milions. Els emigrants d'aquests països varen recalar a països com França, Holanda, Bèlgica o Alemanya on, en el seu dia, varen produir les mateixes reaccions d'opinió que més tard els magribins o subsaharians.

Els espanyols es varen dirigir també al Magrib. Segons Bernabé López García, les regions d'Oran a Algèria i el Nord del Marroc varen acollir entre el 30 i el 45% dels emigrants espanyols, durant els anys 40 i 50. Espanya no sols ha estat un poble d'emigrants en el passat. Avui, 1.700.000 espanyols es troben fora d'Espanya com a immigrants. Itàlia i Espanya són avui països d'immigració que semblen no recordar-se del passat.

A partir dels anys 70, varen aparèixer les polítiques de control a la llibertat de moviment de les persones. Mentre, s'ha produït una creixent globalització dels capitals, de les mercaderies i

de les comunicacions, Europa ha convertit la immigració en una necessitat econòmica i alhora en un problema sociopolític. Es considera que l'emigració és un fenomen exclusivament masculí i és l'home qui inicia el procés migratori i una vegada assentat, emprèn el reagrupament familiar. Les dones, en aquest esquema, es desplacen seguint el responsable masculí d'un grup familiar. El seu paper seria el d'esposes, mares o filles. La realitat desmenteix aquesta opinió, però no destrueix la percepció que la immigració és "cosa d'homes". Les dones no són sols "un complement" de les migracions masculines

...una de les contradiccions més palpables de la globalització és la restricció a la lliure circulació de persones, mentre hi ha llibertat de circulació per a mercaderies i doblers. En aquesta contradicció s'expressa la lògica mercantil, de manera tangible, i és que la humanitat està al servei de la producció de béns i del lucre, i no al contrari...

...el control i el tancament de les fronteres no soluciona, sinó que augmenta les condicions de vulnerabilitat i exclusió social d'aquestes poblacions. El control i el tancament de les fronteres crea màfies especialitzades en la immigració...

nes, són també (i en alguns casos de forma principal) agents autònoms dels fluxos migratoris transnacionals.

Un informe de Nacions Unides estima que en la dècada dels 80, les dones eren gairebé la meitat dels immigrants internacionals en tot el món, el 48%. A Espanya, les dones representen el 47 % dels residents estrangers (europeus i no europeus) (*Col·lectiu Ioé*). Per continents, s'observa que :

- el conjunt europeu presenta una distribució equilibrada
- entre els originaris d'Amèrica, existeix una marcada majoria femenina. Per exemple, en el cas de la República Dominicana, les dones constitueixen el 84%.
- els homes són molt més nombrosos que les dones entre els arribats d'Àfrica. Per exemple, les dones magribines representaven el 8% dels registrats a finals dels 60, per arribar al 30,6% el 1990.

Les marroquines, principal colònia de dones no comunitàries, representen el 26% de les persones procedents del Marroc. Les dones estan en els serveis domèstics (66,4%), en l'hostaleria (12,3%), en indústries manufactureres (8,4%), en el comerç (3,8%), en el camp i en la ramaderia (3,1%) i en d'altres (6,1%). El 94% s'ocupa en tasques manuals poc qualifica-

des. Solament l'1% ocupa llocs de caràcter professional o tècnic i el 4% llocs d'estatus mitjà com a administratives o com a empleades comercials. El 79% de les dones tenien permís de treball B, d'un any de duració i el 10%, permís C de 5 anys. La comparació entre 1992 i 1995 permet veure que l'increment de permisos de treball de les dones llatinoamericanes es va produir bàsicament en el servei domèstic, el de les asiàtiques en l'hostaleria i el de les magribines en les indústries manufactureres, bàsicament en alimentació, tèxtil i confecció. (*Col·lectiu Ioé*).

Les dones immigrants són joves. Segons un estudi de la UGT, amb dades de febrer del 2001, gairebé el 74% té entre 20 i 39 anys. També tenen en comú les seves històries personals: les circumstàncies de pobresa, inseguretat,

discriminació o persecució els han obligat a deixar, fins i tot, els seus fills (és el cas del 30% de les dones immigrants), a la recerca d'una vida millor (*Cubides Martínez, 2001*).

A nivell europeu, el 45,5 % dels immigrants no comunitaris són dones. En el conjunt de la Unió Europea, les turques i les magribines constitueixen el grup més important. Elles ocupen llocs de treball mal pagats i poc qualificats encara que, de vegades, estan ben formades. El problema dels refugiats és un altre. S'estima que 23 milions de persones són refugiades i altres 26 milions són desplaçaments de població dintre dels seus propis països, a causa de situacions de guerra o genocidi.

Les dones i les nines representen el 80% dels refugiats en el món (Human Rights Watch, 1995). Guerres civils en països com Bòsnia, Albània, Algèria i Txetxènia s'han saldat amb un gran nombre de refugiats i una gran demanda d'asil polític en els països europeus. A molts d'ells se'ls ha denegat l'entrada en el territori europeu o se'ls ha mantingut en condicions inhumanes. Per exemple, a Gran Bretanya, milers de sol·licitants d'asil, de refugiats i d'immigrants considerats en situació irregular han estat empresonats sense cap forma de judici (Camp de Campsfield, prop de Oxford). Les dones tenen més dificultats per obtenir l'estatut

de refugiada a causa, en gran part, de les condicions d'obtenció d'aquest estatut. La definició del refugiat no aborda el cas de les dones. És una definició restringida que no té en compte la violència que sofreixen les dones, sobretot les que transgredeixen valors morals de la comunitat (i són moltes aquestes dones en països islàmics).

Podem afirmar que les dues principals característiques del fenomen migratori aquestes últimes dècades són:

- la feminització creixent de la pobresa.

- el control del moviment migratori.

El control i el tancament de les fronteres no soluciona, sinó que augmenta les condicions de vulnerabilitat i exclusió social d'aquestes poblacions. El control i el tancament de les fronteres crea màfies especialitzades en la immigració.

Com és la situació de les dones musulmanes en el seu propi país?

L'intel·lectual americà d'origen palestí Edward W.Said afirma: *Quan es parla de l'islam, s'eliminen més o menys automàticament l'espai i el temps. El terme Islam defineix una petita proporció d'allò que passa en el món musulmà, que es refereix a mil milions de persones i inclou desenes de països, de societats, de tradicions, de llengües, i clar, un nombre infinit d'experiències distintes. És totalment fals intentar reduir tot això a alguna cosa anomenat "islam"...*

L'islam és una important religió a escala mundial. La població musulmana mundial s'estima en més d'un miliard (mil milions de persones). A Europa, l'islam és la segona religió més important després del cristianisme amb 11 milions de musulmans (5 milions a França, 3 a Alemanya, 2 a Anglaterra i 350.000 persones a Espanya). A Estats Units n'hi ha 7 milions. L'islam existeix en molt diverses regions climàtiques, culturals i ètniques.

La situació de la dona musulmana és diferent d'un país a un altre (igual al que afirma Edward Said sobre l'islam). No té res a veure, per exemple, la condició de la dona tunisiana amb l'afganesa o la d'Aràbia Saudita. No

...és l'islam responsable de l'estatut discriminatori de la dona? I si realitzam un esforç de memòria, com podem explicar la condició de la dona a Espanya fa uns trenta anys?

obstant això, les lleis que regeixen les dones en el món àrab, particularment en el Magrib, se semblen més o menys, excepte a Tunísia on les lleis són les més avantguardistes.

Quina és la situació de la dona musulmana en la llei islàmica?

Anem a veure l'estatut personal basat en una interpretació de la llei islàmica del Marroc (la

LES NOSTRES BOTIGUES A:

PALMAC/. Francesc Fiol i Joan, 10
Pça. Pere Garau, 20 C i D
C/. Aragó, 17
C/. Blanquerna, 18

FELANITXC/. des Convent, 37

MANACORAvda. Baix des Cos, 3

CALES DE MALLORCA ..Centre Comercial

ALCÚDIAPça. Constitució, 10

CALA MILLORC/. Son Jordi, 4

SA COMAAvda. Savines, 118

Mudawana). A part del cas de Tunísia, els codis civils àrabs, basats en una certa interpretació de la llei islàmica, se semblen més o menys. En la Mudawana, la dona marroquina deu al seu marit (art. 36): obediència, fidelitat, lactància si és possible dels fills, responsabilitat, marxa i organització de la llar, consideració i deferència al pare, mare i parents del marit. Ella té dret al manteniment per part del seu marit (alimentació, vestit, medicaments i allotjament), a la igualtat de tracte amb les altres esposes en cas de poligàmia, a l'autorització de visitar els seus pares i de rebre'ls en bona convivència, a la total llibertat de disposar i administrar els seus béns sense cap control del marit.

L'edat mínima de matrimoni és de 18 anys per als homes i de 15 per a les dones (art 8). La dona necessita d'un tutor, wali, per contreure matrimoni. Es prohibeix el matrimoni d'una musulmana amb un no-musulmà (art 29.4). La poligàmia està permesa (art 30). El marit té dret a la repudiació, és a dir, rompre unilateralment el matrimoni (art 44). L'esposa pot demanar que un jutge li concedeixi el divorci per les causes següents: falta de manteniment, malaltia incurable del marit si no ho sabia en el moment del matrimoni, per maltractaments (quan es pot provar). El divorci és revocable sols quan ho demana la dona. En cas de repudiació o divorci, la dona ha de guardar un període d'abstinència sexual de tres mesos, per exemple, per tornar a casar-se. Els fills pertanyen a la família del marit (art 83.1), però la guàrdia i custòdia és de la dona si aquesta no es casa novament (art 105). La dona hereta la meitat d'un baró.

Us podeu preguntar, què tenen a veure aquestes lleis amb Europa? Tota dona que ha arribat del Magrib per establir-se a Europa o que ha nascut de pare magribí, està sotmesa de dret a l'estatut personal del seu país d'origen. Existeixen convencions bilaterals entre certs països europeus com França i Espanya i els tres països del

Magrib, autoritzant que el dret familiar del país d'origen s'apliqui. De tal manera que un judici en matèria de divorci o de repudiació o de domicili conjugal celebrat al Marroc o a Algèria, pot tenir repercussions i ser reconegut a Espanya o a França.

No es pot parlar de les dones musulmanes sense abordar un tema objecte de discussions i polèmiques contínues i és el vel (*hiyab*).

Hi ha una idea molt important que m'agradaria que fos molt clara i que ens fes reflexionar juntes i junts i és la següent:

Rubiera Mata, en el seu article intitulat "*La mujer en el Corán como fuente de la Xaria : posibilidades de nuevas interpretaciones*" (*Anales de Historia Contemporánea*, 13 (1997) - publicat el febrer de 1998- p.17 - p.23), es pregunta el següent: Podem afirmar que l'islam és responsable de l'estatut discriminatori de la dona? I si tornam a la història actual o realitzam un esforç de memòria, com podem explicar la condició de la dona a Espanya fa uns trenta anys? (Rubiera Mata, 1997). La situació jurídica de la dona espanyola no era tan diferent al de la marroquina o algeriana actuals: dona sota tutela paterna o marital, la dona casada no podia treure el passaport o el permís de conduir sense autorització del marit, la llei exonera el marit si matava la seva dona en defensa del seu honor (adulteri in fraganti), llei que existia també a Itàlia. Podem ara fer una pregunta, això és llei islàmica a Espanya?

Evidentment, no. Però això sí és cultura comuna mediterrània.

El patriarcat és una forma social dominant en tot el Mediterrani al llarg de la història en societats distintes entre si, però on es mantenen dos principis: els homes han de dominar les dones i els homes vells han de dominar els joves. En aquesta cultura patriarcal, cal preservar l'herència material o de llinatge de la línia masculina vigilant la virginitat de les joves i la "decència" de les

...el dret de la dona a l'herència, la por a perdre el patrimoni familiar va dur a l'enclausament de la dona i el seu matrimoni precoç. El vel té també aquesta funció...

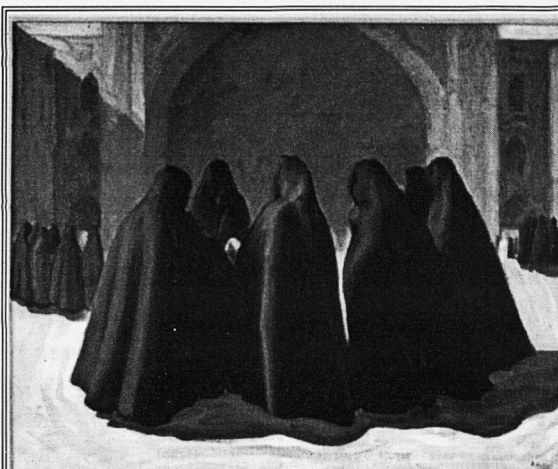
casades, perquè no penetri en la descendència patriarcal d'hereus espuris (Germaine Tillion). Per preservar la puresa de la seva sang, els notables mediterranis casaven les seves filles dintre del clan. Aquesta pràctica va ser reforçada en el cas del món àrab, perquè es va concedir a la dona el dret a l'herència (encara que una part inferior a la de l'home, però era una cosa nova). La por a perdre el patrimoni familiar va dur, fins i

tot, a casar les filles amb els cosins per via paterna. L'enclaustrament de la dona i el seu matrimoni precoç estaran relacionats amb la por a la transgressió d'aquesta regla. El vel té també aquesta funció.

Vel o vels?

El vel esmentat a l'Alcorà sembla un xal o un mocador per cobrir l'escot, no l'atapeït xador, la burka o una de les seves variants. Diferents interpretacions afirmen que el vel està recomanat a l'Alcorà i no imposat. A l'Alcorà, en el capítol 24, versicle 31 *"...i digues a les creients que baixin la vista amb cautela, que siguin castes i no mostrin els seus adorns sinó els que estan a la vista, que cobreixin el seu escot amb el seu vel i no exhibeixin els seus adorns sinó als seus esposos, als seus pares, als seus sogres, als seus propis fills, ..."*

Durant la colonització, la dona era un punt clau en el projecte de dominació de les societats magribines.

...les diferències estètiques existents entre aquests diferents vels permet descobrir dones molt diverses entre si...

Presentar la seva situació amb gran dramatisme i explicar aquesta situació com a conseqüència de la seva religió, de l'essència de la seva societat, oferia una legitimació a la intervenció colonitzadora, que encara que sembla increïble, pot intentar disfressar-se de protectora. Cada vegada que la colonització dirà clarament que les dones són la peça clau de la modernització, que cal modernitzar-les perquè les societats magribi-

nes evolucionin, les dones faran passes enrere. Deixar que les dones es desvetllin suposaria que l'estranger podria penetrar en allò més íntim de la personalitat col·lectiva autòctona. És que no s'anomena, en àrab, una dona sense vel com una dona nua (*aryana*)? (Bessis, 1991).

Reformistes i nacionalistes estaven d'acord de manera unànime en una qüestió: tots preconitzaven l'educació femenina en llengua àrab amb la finalitat de millorar la societat en tots els

EL VIATGE DEL SEUS SOMNIS AL SEU ABAST AMB

SERRA NORD

NOUS CAMINS PER VIATJAR

C/ 31 de Desembre, 12 - 07004 PALMA

tel.- 20 46 00 - fax.- 20 44 50

**PERQUÈ ELS OFERIM
ELS MILLORS VIATGES
ALS MILLORS PREUS!**

AMB LA QUALITAT DE

RAMUNTANA

sentits. Des del punt de vista d'aquests moviments, s'havia d'educar les dones perquè són elles les primeres educadores dels nins i són elles les que han d'inculcar-los les idees de l'amor a la pàtria lliure i a la cultura àrab i islàmica.

Veim aquí que el fi últim, per tant, de l'educació femenina, no descansa en la pròpia emancipació de la dona, sinó més bé en l'educació del ciutadà nacionalista des de la infància.

A Europa, el vel és una qüestió molt controvertida. Les dones que duen vel són considerades submises i culturalment retardades. L'obligació de dur el vel pot ser considerada com a signe de sexisme i la seva prohibició com a signe de racisme. A França, després d'unes manifestacions del Front Nacional (feixista), el nombre de dones que duen el vel ha augmentat i això també entre les dones que no el duen normalment. Les dones amb el vel han volgut expressar la seva pertinença cultural i religiosa.

Existeixen diferents reflexions actuals sobre el vel:

La sociòloga i feminista marroquina Aïcha Belarbi, es pregunta el següent: Avui en dia, el vel fa referència a la tornada al món religiós o és l'expressió d'una societat en crisi? Ella

afirma que els dèficits polítics, econòmics i la pèrdua dels valors donen al vel altres significacions:

- El vel com a recobriment de la identitat
- El vel com a autoafirmació
- El vel amaga la misèria
- El vel com a concessió
- El vel com a por

Hinde Taarji, periodista marroquí, va fer una enquesta que va durar mesos en diferents països islàmics (Egipte, Kuwait, Turquia, Líban, Algèria...) per intentar conèixer les raons de moltes dones universitàries, periodistes, bancàries,... que havien elegit posar-se el vel, fenomen bastant ampli en aquests últims anys. Per a Hinde Taarji, el vel és una estratègia per conquerir l'espai públic. I ho explica de la

manera següent: "*Quan s'examinen els testimoniatges de les dones que duen el vel, una constant reté immediatament l'atenció: la importància del desig d'escapar a l'agressivitat masculina en la decisió de dur el vel. Per a molts homes, l'arribada de les dones a l'espai públic ha estat vist com a intolerable, perquè consideren que és el seu territori exclusiu. Obligats a haver d'acceptar la marxa del temps, es resignen però s'esforcen, de vegades, a fer pagar a les inoportunes el preu de la seva audàcia escandalosa. Com que aquestes dones han elegit deliberadament de situar-se fora de les fronteres inviolables de l'harem, ells es consideren alliberats del dret de respectar-les. En tornar a agafar el vel, les dones restableixen d'una certa manera el codi tradicional,*

obligant els homes a sotmetre's de nou a les seves normes. I així, a respectar-les com abans. Amb la diferència essencial que la seva presència, d'elles, de les dones, es manté en l'espai públic." (Taarji H., 1991, p. 320.)

Altres autores (Botton L., Puigvert L. i Sánchez M.) afirmen també que els motius pels quals una dona es posa el vel són diversos: intel·lectuals, religiosos o nacionalistes, entre d'altres. Les dife-

De la imatge que es tengui de nosaltres i del suport de dones i homes defensors dels drets humans d'Europa, contra totes les formes d'integrisme, depèn també la nostra lluita per millorar les condicions de vida de les dones d'aquí i d'allà.

rències estètiques existents entre aquests diferents vels permet descobrir dones molt diverses entre si. No existeix una identitat àrab o islàmica en el cas concret del vel, la mateixa pràctica cultural es revesteix d'una simbologia distinta segons la dona que el du. Quan el vel és un model social imposat a les dones pels estats -moltes vegades amb el suport de dirigents occidentals- (Aràbia Saudita, Iran, Afganistan) o per certs grups polítics (exemple: Algèria, on les dones han hagut de posar-se el vel per por als integristes, aquest s'ha utilitzat per silenciar-les, per institucionalitzar la seva inferioritat. L'obligatorietat del vel com a política d'estat es justifica sobre la base d'una determinada interpretació de la Sharia. Si és Sharia, i si les dones musulmanes han de dur el

vel, per què l'imposen a qualsevol altra dona que no és musulmana? (Aràbia Saudita, Iran, Afganistan).

Aquestes últimes autores afirmen que no cal oblidar que aquesta imposició d'un model també es manifesta de forma inversa: imposició de no dur el vel, encara que aquesta vegada sota la pretesa justificació de la defensa dels drets humans. És identificat com un senyal inconfusible de l'integrisme i de l'endarreriment. El cas més visible és Turquia on es va impedir que les estudiants es graduassin a la Universitat, si aquestes no accedien a llevar-se el hiyab. Fins i tot, es va arribar a l'extrem de tancar-los la porta d'entrada a la Universitat. Les dones es trobaven davant la disjuntiva d'escollir entre l'educació o la seva identitat i creença, com si ambdues coses fossin antagòniques. Va succeir el mateix a França.

Prohibició i imposició no respecten la voluntat de la dona.

Dur el vel pot néixer d'una lliure decisió de la dona, encara que siguin diversos els motius que impulsen a posar-se'l. A Europa, les musulmanes que decideixen dur-lo no haurien, des del meu punt de vista, de ser víctimes de discriminació a nivell educatiu, cultural, laboral o personal. Aquestes dones no han de ser considerades com a elements estrangers. Moltes d'elles viuen a Europa i moltes són ciutadanes europees (de segona o de tercera generació). Elles elegeixen dur el vel perquè simbolitza la pertinença cultural i religiosa. NO OBSTANT AIXÒ, els governs i les feministes, musulmanes o no, han d'oposar-se a qualsevol temptativa d'imposició del vel, sigui dins o fora d'Europa.

Ana Sánchez, professora en la Facultat de Filosofia de la Universitat de València afirma el següent: *el sistema patriarcal té una estupenda capacitat de reorganització davant novetats potencialment pertorbadores. I pensem que en uns llocs i en uns altres pot adoptar diverses formes. No caiguem en el miratge de pensar que les dones de les societats occidentals estan "alliberades" i les altres dones no ho estan.* Ana Sánchez

analitza en un article intitulat "*Les mirades i els vels. Els vels de les mirades*", els dobles jocs d'invisibilitats entre les dues ribes mediterrànies: *la imatge clàssica occidental és que les dones àrabs estan molt subjectes, molt vigilades i, en canvi, nosaltres, oh, gojosa contrapartida!, estam molt bé. Doncs aquesta imatge de la dona vigilada, que ens és mostrada en clara interconnexió amb l'integrisme islàmic és molt reconfortant per a Occident: aquí sí que estan bé les dones.* Seguesc com ho escriu Ana Sánchez *...les dones d'ambdues ribes ens apropam molt més del que sembla.*

En aquest sentit, hi ha coses que, pel que sembla, cap proposta transformadora toca en profunditat i és això: el canvi de rols dins de la família i en la sexualitat. El cos de la dona aquí i allà és considerat com a objecte de desig: allí s'oculta i aquí s'hiperexhibeix... No oblidem que els cossos de les dones occidentals també duen molts "vels": la joventut i la primor, en primer lloc. I aquí reforçat per l'oferta tecnològica: cirurgia plàstica, tècniques de reproducció assistida, cosmètics, dietes, massatges, moda: molts diners en joc i moltes indústries i comerços. Tot això sota l'aparença del progrés i legítimat per l'objectivitat científ-

Informàtica Ciutat

Servei tècnic
Venda d'ordinadors
Servei a domicili

**EL MILLOR EN
HARDWARE & SOFTWARE**

TEL: 971-28 98 98
FAX: 971-45 16 94

C./ De la Balanguera, 10 - baixos
07011 - Palma de Mallorca

fica. Així que en intentar desvetllar per què el vel allí, i quins eren els vels d'aquí es va fer visible: és el cos de les dones, cos que s'ha carregat de significats eròtics i reproductius en ambdues ribes. La mateixa essència, el control i domini dels cossos de les dones en distintes aparences. I curiosament, la mateixa identitat, la perenne equació dona = cos, i, per tant, la mateixa absència de diferències. D'aquí l'afirmació feminista: allò personal és polític i és polític el cos de les dones, i per això les dones volen deslligar-se de la seva associació única amb allò que és privat, amb la naturalesa.

La convicció "la meua cultura és l'Islam" s'ha estès entre els joves, a Europa, especialment en els barris perifèrics. Sens dubte és en part el resultat d'una assignació identitària, proferida d'una manera més o menys explícita per la societat. A França, quan es parla de "primera", de "segona" o de "tercera generació", es tracta sempre de magribins. Algú com Raymond Forni, el President de l'Assemblea Nacional va arribar a França als 17 anys, però mai no es dirà d'ell que és un immigrant de "primera generació". Aquests termes, com anomenar els joves magribins amb la paraula "beurs", són un símptoma dels fracassos de la integració. La qüestió del vel és un altre.

A Europa, reivindicar com a musulmà o musulmana és avui en dia viscut com a revenja per aquests joves, nois i al·lotes. Tenen el sentiment que l'entorn europeu els és hostil. Creuen que ja no tenen res més a perdre. Però el fenomen és a més el resultat d'una reactivació de l'islamisme a nivell internacional i de la seva extensió en les comunitats d'immigrants, sobretot en zones marginals. Especialment si la societat receptora mobilitza -davant la presència creixent d'immigrants- discursos i sentiments basats en el temor a la pèrdua de la seva integritat i de la cohesió cultural. De la mateixa manera, les poblacions immigrants poden també mobilitzar la cultura, com a recurs de contestació cap a les formes d'exclusió de l'ordre social dominant, perquè si bé *els/les immigrants són construïts com "uns altres", a la vegada, construeixen els seus propis "uns altres"* (Maquieira d'Angelo, 2000).

Les polítiques europees d'integració

La integració no hauria de significar assimilació cultural de les persones immigrants. La aculturació no pot ser un preu a pagar o a exigir per "integrar-se" (Torres Pérez, 2001).

Només des de la valorització de la seva pròpia identitat es podrà arribar a la interculturalitat. Les lleis i les polítiques que regulen les migracions i les polítiques d'integració, segueixen basant-se en la hipòtesi que els emigrants són homes i les dones, familiars al seu càrrec, quan la realitat és una altra. Cada vegada més, la dona magribina ve sola, amb el seu propi projecte migratori per diverses raons. El viatge es realitza amb voluntat de transformar l'existència personal i familiar, des de la doble perspectiva material i cultural.

Les polítiques d'immigració solen tenir efectes negatius sobre la situació de les dones. Quan la regularització d'una dona es realitza a partir de la seva condició d'esposa d'un immigrant o d'un espanyol s'expedeix un permís de residència no laboral, els efectes del qual són perjudicials per a les dones (Col·lectiu Ioé, 2000), perquè:

- les col·loca en una situació de dependència respecte a la seva parella masculina, qüestió que es fa especialment greu en casos de posterior ruptura del vincle conjugal, especialment per a les dones musulmanes que poden ser repudiades.

- les condiona a romandre apartades del mercat de treball, circumstància que pot limitar les seves possibilitats de guanyar autonomia i relacions socials o bé les obliga a treballar en condicions d'irregularitat, cosa que comporta majors possibilitats de ser explotades i de romandre en circuits laborals tancats, sense perspectives de promoció.

- en cas de violència conjugal, la dona té una sola i única alternativa, quedar-se amb el marit o ser expatriada.

Les dones immigrants tenen, avui en dia, en les seves mans gran part de la responsabilitat de la llar i d'acompanyar nens i ancians a Europa, tasques que les dones europees han anat deixant. En deixar aquestes responsabilitats en mans de les immigrants, algunes dones europees han pogut ingressar en el mercat laboral i tenir visibilitat social. Així, la visibilitat social d'algunes dones dels països rics es va fent a costa de la invisibilitat d'altres dones, les immigrants. Ser dona és alguna cosa així com una història inacabada, una marginació sostinguda. Per a la dona immigrant, una marginació múltiple, per ser dona, estrangera i pobre, és a dir, per gènere, classe, ètnia i posició en l'ordre mundial.

Un dels avanços de la teoria feminista és el

qüestionament de la categoria dona com la representació d'una realitat monolítica i homogènia. Les aportacions crítiques de les feministes negres i llatinoamericanes han posat també de relleu les diferències entre les dones a partir de les seves determinacions de classe, ètnia i nacionalitat. Partir de la diversitat entre les dones suposa acceptar les múltiples dimensions de les circumstàncies i relacions en les quals estan inserides. El moviment de dones és ampli, ja ha demostrat la seva capacitat de transcendir les fronteres nacionals, de classe i d'ètnia. Cal no amagar les semblances que existeixen entre les dones, i en aquest cas, entre les autòctones i les dones immigrants (Maquiera, 1995).

El moviment de dones és ampli perquè existeix també en les societats àrabs i musulmanes. És un moviment recent en el Magrib que reflexiona dins un sistema preestablert que és la religió musulmana. En aquest sistema, es poden intro-

duir ajustaments, però de cap manera qüestionar-lo, ja que la laïcitat segueix sent un terreny prohibit i pronunciar-se a favor és considerat com un sacrilegi. Els mitjans de comunicació no es fan eco de les lluites i els debats en el Magrib. Aquests estan més preocupats a mostrar una imatge de les magribines i de les musulmanes en general com a víctimes passives, submises, analfabetes, endarrerides... i no com a subjectes polítics i ciutadanes que lluiten per canviar una situació de desigualtat i de discriminació. És important trencar amb estereotips cap a les dones de països musulmans. De la imatge que es tengui de nosaltres i del suport de dones i homes defensors dels drets humans d'Europa, contra totes les formes d'integrisme, depèn també la nostra lluita per millorar les condicions de vida de les dones d'aquí i d'allà.

Bibliografia

* Aixela Cabré, Yolanda. *¿Qué nos ofende de los "moros"? Discursos sobre los musulmanes y sus prácticas sociales*. Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales. Universitat de Barcelona. N°94 (59), 1 d'agost de 2001.

* Barnier, Hélène. *Percepciones sobre el Mundo Árabe*. 27/03/01. www.fuhem.es/cip/educa/art2.htm

* Bel Adel, Carmen. *Percepción y realidad de la mujer inmigrante*. *Anales de Historia Contemporánea*, 13 (1997). Publicat el febrer de 1998.

* Bessis, Sophie. *Mujeres del Magreb. Lo que está en juego*. Las Femineras. Ed. J.C. Lattès. 1992

* Carmona González, Alfonso. *Lev islámica y Derecho positivo*. In: *Anales de Historia Contemporánea*, 13 (1997). - Publicat el febrer de 1998- p.25 - p. 32.

* Chafai, Laila. *Las mujeres sujeto de marginación en Marruecos*. In: *Anales de Historia Contemporánea*, 13 (1997) - Publicat el febrer de 1998-. p. 35 - p. 55.

* Colectivo Ioé. *Procesos de inserción y exclusión social de las mujeres inmigrantes no comunitarias*. www.nodo50/mujeresred/migrantes.htm

* Cubides Martínez, Olga. *Ambito María Corral. La mujer inmigrante*. 2001

* Gresh, Alain. *Islamophobie. Le Monde Diplomatique*. Novembre 2001, p. 32

* Guillermo Fouce, José. *Inmigración, racismo y discurso social y político*. www.inisoc.org/fouce.htm

* Lathion, Stéphane. *Presencia del Islam en Europa: la mujer musulmana en España*. In: Pérez Canto, Pilar (Ed.) *También somos ciudadanas*. UAM. p. 351 - p. 368

* Leon, Irène. *Migraciones de mujeres: la injusticia global*. 27 de gener de 2001. www.nodo50/mujeresred/migrantes.htm

* López García, Bernabé. *Los movimientos migratorios en el Magreb actual*. In: *Anales de Historia Contemporánea*, 13 (1997). Publicat el febrer de 1998.

* Maquieira d'Angelo, Virginia; Gugorio Gil, Carmen y Gutiérrez Lima, Elena. *Políticas públicas, género e inmigración*. In: Pérez Canto, Pilar (Ed.) *También somos ciudadanas*. UAM.

* Monde Diplomatique:

- Octubre 1998 -Vidal, Dominique. *Dans le Sud, développement ou régression?*

- Novembre 1998 - Ramonet, Ignacio. *Stratégies de la faim*.

* Nair, Nadia. *Trabajo femenino en una empresa agroindustrial foránea en Marruecos*. Treball d'investigació en l'Institut Universitari d'Estudis de la Dona de la Universitat de València. 2001, dirigit per la Professora Concha Domingo.

* Pérez Beltran, Carmelo. *Panorámica sobre el status social de la mujer magrebi*. *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos*. 1991-1992. 40-41 (1), p.303 - p.335

* Rubiera Mata, Jesús. *La mujer en el Corán como fuente de la Xaria: posibilidad de nuevas interpretaciones*. *Anales de Historia Contemporánea*, 13 (1997) - Publicat el febrer de 1998- p.17 - p.23

* Ruiz de Almodóvar, Caridad. *El Código marroquí del estatuto personal y su reforma de 1993*. *Mujeres, democracia y desarrollo en el Magreb*. Ed. Pablo Iglesias.

* Taarji, Hinde. *Les voilées de l'Islam*. Casa, Ed. Eddif. 1991.

* Tillion, Germaine. *Le harem et les cousins*. Paris, Seuil. 1982.

* Torres Pérez, Francisco. *La integración de los inmigrantes y algunos de sus obstáculos y fronteras*. XIII Escola Sindical de Formació. Sant Joan, 19-20 i 21 d'Octubre de 2001.